

V spomin žužemberškim žrtvam

20. februarja 1952 bo minilo sedem let, kar so podvigani domobranci na zverinski način poklali in pomorili v Žužemberku 28 nedolžnih žrtev, med njimi tudi 60-letnega Jurčka Lasnika, ki je pridužal z materjo pred Nemci iz Trbovelj.

Posurovelost, krvoločnost, cinizem in neobrzdano sovraštvo do vsega, kar je narodu svetega, je domače izdajalce pripeljalo do strašnega zločina. Morda ste poznali staro, svoločno Verčetoovo mamo, ki je dala prvim partizanom sina junaka? S tihim spoštovanjem si se čudil, kako je hrabrila omahljivce, šibala mlčančije in sovražila izdajalce. Ključna kapitularcija »nosilec dvatisočletne kulture« jo je prisilila, da se je morala umakniti pred divjimi domobranci in hordami v gozdove. Nastopili so usodni februarski dnevi. Prihuljeni domači izdajalec je s prstom pokazal na Verčetoovo mamo. Kot stekla psa sta planila dva domobranci na žrtev in jo na mestu posekila. Enaka usoda je doletela njeno spremljevalko. Stepeni in izmalčeni trupli so zločinci zakopali blizu Cvibljaj kraj njeve. Nekaj dni kasneje je ista usoda zadela moža Verčetoove mame. Tih prišepetavci, ljudje z dvojnimi obrazom, so lezli iz zakotnih čumnat; nadeli so si krinko poniglih izdajalcev in poklicali nad Žužemberk strašno gorje.

Zobčasti vrhovi s snegom pobeljenih bukev nad Zafarjo in Gradensko goro so se ob prvem svitanju leno prebujali, cunjaste megle pa so se vlačile po bližnjih zasneženih pobočjih. Črna krogar, znanilec smrti, se je zlovesče spreletaval nad razdejanim Žužemberkom. Iz zakotnih bajt si čul vrišče pijanih domobrancev, ki so se vso noč opajali z vlačugami, se mastili z ukradenimi prašiči in opijanjali z vinom. V zraku je dišalo po nedolžni krvi. V cerkvi je duhovnik z nič kaj prida preteklostjo podelil med mašo sveto obhajilo in blagoslov tistim, katerih se je na vojaških suknjah še držala sveža kri žrtev.

Duhovno podprti s svetim blagoslovom in obhajilom, so domobranci dne 20. februarja zjutraj prijeli deset novih žrtev. Prva med njimi je bila črnotasa osemnajstletna Vera Pirc, za njo tih Ela Jerič, ki je že enkrat ušla belogardistom iz Novega mesta. Prizanesti niso dvanajstletni Mariči Črnogoj iz Gradenca, štiridesetletni učiteljici Mici Serceji, šestindvajsetletni Cilki Skufca, septi sedmih partizanov iz Malega Lipja. Poginu je bila zapisana cela Roj-

mrzem snegu se je v temi pomikalo proti kletnim vratom krdelo pošastnih morilcev, naščuvanih in duhovno podprtih z gospodovim blagoslovom. Kletna vrata so se na stečaj odprla. Z divjo kletvijo so domobranci izvlekli vse žrtev na Suštarjevo dvorišče, kjer so bili izkopani nekakšni strelski jarki. Začelo se je najokrutnejše mučenje. Domobranci so lomili žrtvam roke in noge, jim ščipali prste, rezali prsa...

Žužemberška farna cerkev, v župniščem, kjer so bili v letih NOB bunkerji izdajalcev

Ko je bilo tega dovolj, so dobro izškolanji krvniki pobili žrtev s topim orodjem. Ob izkopu so imele vse žrtev zdobljene lobanje in čeljusti.

Ni se še osušila sveža zemlja, ki je pokrivala žrtev, ko se je izdajalec, omenjenim s sijem nedolžnosti, spet zahotelo krvi in zlatih zob svojih žrtev. Preizkušenim morilcem so padli zdaj v roke Franjo Pirc, Albin Pehani, Jože Rus in njegov brat Franc. Strašne smrti je umrla Marija Smrke; v groznih mukah sta končali življenje Marija Abelj in njena mati. Domobranci klavci niso prizanesli niti 6 let staremu Jurčku Lasniku. Kleče je prosil in rotil zveri v človeški podobi, naj mu pustijo pri življenju dobro mamicco — toda izdajalci s kamnom v prsih so imeli predobro vzgojo gospodov v talarjih. Dolgi nož je pokončal nežnega, nedolžnega Jurčka in njegovo dobro mamicco. Duhovnik slabe preteklosti ni dvignil z

lece božjega glasu proti zločinom svojih »Kristusovih vojakov«. Na tihem je odobral sadove svojega dolgoletnega dela. Trda, grozot naučena domobranciška butica je opravila voljo talarja — šestletni »sotražnik« vere, mali Jurček, je zaradi pravice in blagoslova božjega namestnika v Žužemberku moral — umreti...

Spet je zmrla prst zasula plitke grobove nedolžnih žrtev. Prihuljeni izdajalec z dvojnimi obrazom je bil znova na delu. Za vedno so na Cviblju, v neki dolinici, ugasnile nedolžne oči dobre Anice Zalaškove, kodrolasa glavica je za vedno omahnila v prerani grob. Enaka usoda je zadela ženo dr. Debeljaka. Hotkovo družino so hoteli popolnoma iztrebiti. Ubili so mi očeta, mojo predobro mamo, neustrašno Ljubo, devetnajstletno Sonjo in tiho, sedemnajstletno Melito.

Tako je padlo v okrutnem klanju v nekaj dnevih 28 nedolžnih žrtev. Njihova edina krivda je bila — ljubezen do domovine...

Ko ob obletnici poromamo na njihove presveče grobove, ki obtožujejo vse tiste, ki še danes žive z dvojnimi obrazom, mislimo na nje, ki so padli za našo svobodo. Tebi veljajo naše misli, predraga Vera, Cilka, Ela, Marija, Anica, Stane, Dragi, in tebi, moj mili dragi nedolžni Jurček, vam, moji domači... Ali ne čuješ, moja predobra skrbna mama, in vi, borci, ki počivate razkropljeni po gozdovih in pokopanih v dolini Krke? Nismo vas pozabili, nikoli vas ne bomo! Med nami živite v svetlem spominu, z nami ste pri vsem našem delu in ustvarjanju svobodne domovine, za katero ste bili žrtvovani. Slavko Hotko

Domobranci klavce na delu

čeva družina. Pijana domobranciška svojat je pobrala 75 let staro mater Marijo, hčer Tilko in sedemnajstletno vnučkinjo Tilko. Izdajalec z dvojnimi obrazom žrtev še ni bilo dovolj. Klavci, ki so zjutraj sprejeli obhajilo in blagoslov, so terjali novih žrtev. Odpeljali so Dragita Jeršeta in petinsedemdesetletnega starčka Stanka Kelšinarja. Vse so zaprli v klet, kjer so žrtev v neznoznih mukah čakale nadaljne usode. Neopazno se je prikrdel mrak nad Žužemberk, zvezdnato nebo pa je zastrla gosta neprodurna megla; v daljavi je odmeval zategli pasji lajež. Po za-

Prosvetno delo v novomeškem okraju

Večina društev je že imela občne zbornice, na katerih so polagala račune pred članstvom in celotnim prebivalstvom, v katerem delujejo.

Najprej nekaj splošnih ugotovitev, nato pa še o posameznih društvih. V novomeškem okraju je v letošnjem letu 40 ljudsko-prosvetnih društev ali delovnih skupin. Od tega so 3 sindikalna kulturno-umetniška društva, 13 ljudsko-prosvetnih društev na vasi, 7 mladinskih kulturno-umetniških društev, 2 sindikalni delovni skupini, 12 mladinskih delovnih skupin in 3 pionirska kulturno-umetniška društva. To je prav gotovo velik napredek od predvojnega časa, ko je bilo na ozemlju sedanjega okraja samo 17 prosvetnih in sokolskih društev.

Vsa društva in delovne skupine so imele 193 sekcij, 2184 aktivnih in 386 pasivnih članov, kar je skupno 2470 ljudi. Ta številka pomeni 10% odraslih ljudi med vsemi prebivalci okraja, ki se bavijo s prosvetnim in kulturnim delom. To je visoka številka za naš tolikokrat omenjen zaostali predel Slovenije. Ne nekaj me pri vsem tem moti. Od vsega članstva je le 15,6% pasivnih članov ali kakor bi rekli podpornih članov in društvih, kar vsekakor ni zadovoljiva številka. Aktivni člani se vse premalo zanimajo za te člane in polagajo premalo pozornosti na svoje prijatelje, ki vedno spremljajo delo vsakega, posebno pa še kulturno-umetniškega

društva. Ti člani, ki sicer ne delujejo pri nobeni akciji, so pa, rekel bi, nekaka vest, pogon in kritika društvenih delujočih članov, so naravnost temelj vsakega društva. Zato bi bilo treba v prihodnjem letu to članstvo pomnožiti; z njimi bi društvo dobilo prepotrebno zaledje, nekak hrbet, na katerega bi se naslonilo pri svoji tako važni vzgoji podeželskega ljudstva.

Skoraj mi ne bo nihče verjel, da je vseh 40 društev in delovnih skupin imelo 144 celovečernih prireditev na domačem odru in 76 gostovanj po ostalih odrih v okraju in izven njega, poleg tega pa še 326 proslav ob najrazličnejših prilikah, kar znese skupno 546 prireditev. Se pravi, da je imelo povprečno vsako društvo ali delovna skupina po 13 prireditev na leto ali več kakor vsak mesec po eno. Če vzamemo povprečno, da je v vsakem društvu po 54 ljudi, ki so pripravljivi vsak mesec delati za dvig kulture in prosvete v novomeškem okraju, se pravi, da bi ti ljudje lahko naredili marsikaj, kar drugi ne zmorejo. To delo je v prevzganju našega podeželskega ljudstva iz zaostalosti, v vzgoji posameznikov v dobre in zavestne člane naše socialistične stvarnosti. Da so vsaj delno izvršili svoje poslanstvo, kaže številka 81.800 ljudi, ki so obiskali te prireditve. Podrobno razpravljati o vsebini dela ljudsko-prosvetnih društev ni naloga tega članka, ampak bi bilo potrebno o tem posebej razpravljati.

V okraju imamo 34 knjižnic, ki so skupno 5237 obiskovalcev v vsem letu izposodile 14.903 knjige. Kaj se to pravi? Vsaka knjižnica je izposodila povprečno 438 knjig na leto ali povprečno vsakemu bralcu oziroma izposojevalcu po 3 knjige na leto. Ta zadnja številka je sicer nizka, toda razumeti moramo to, da so knjige braji ne samo izposojevalci, ampak vsa družina, se pravi 5, 6 ali celo še več ljudi. Ta ugotovitev bi dala popolnoma drugačno sliko, posebno še, če vemo, da kmečki človek bere samo ob nedeljah in praznikih ter v zimskem času. Vsekakor bi bilo potrebno, da se delo knjižnic obravnava v posebnem članku.

Posebna postavka je izobraževanje našega ljudstva je izobraževalni sektor. Takih imamo v našem okraju 33. Vsi ti sektorji so imeli skupno 496 predavanj, povprečno na en sektor v enem letu 15 predavanj. Če upoštevamo, da je bilo na vseh teh predavanjih 42.656 ljudi, je ta sektor izpolnil dober del izobraževalne naloge med ljudstvom. Poleg teh predavanj pa je povečini mladina obiskovala 12 izobraževalnih tečajev. Vseh obiskovalcev izobraževalnih tečajev je bilo 371. Ta sektor izobraževanja je pravzaprav najslabši. Vzrok temu je bila slaba organizacija, na drugi strani pa nezanimanje prebivalstva za izključno splošne izobraževalne tečaje. V letošnjem letu se je stvar popolnoma preokrenila, kar nam kaže naslednja številka: izobraževalnih, gospodarsko-gospodinjinskih in gospodarsko-kmečkih tečajev je 21, katere obiskuje 734 obiskovalcev.

Učiteljstvo novomeškega okoliša je razpravljalo o telesni vzgoji

KAKOVOST NAŠEGA ŠPORTA mora biti naraven odraz njegove množičnosti

Druga sobota v februarju so se zbrali v Novem mestu prosvetni delavci — člani Učiteljskega društva iz novomeškega sektorja k drugemu sindikalnemu sestanku. V teledavnici novomeške osnovne šole so najprej prisostvovali učni ur telovadbe z učenci 4. razreda osnovne šole, ki jo je imela prof. Nula Šmerda, pred telovadbo na novomeškem učiteljskem. Pokazala je navzočim nekaj oblik telovadbe, ki je primerna za vsako podeželsko šolo. Po posebnem predavanju in poljskih oblik telovadbe na osnovnih šolah se je razvilo med učiteljstvom živahno razpravljanje, v katerem so starejši učitelji pripravljali o svojih poizkusih in delu na polju telesne vzgoje. Sprejeti so bili nato važni sklepi za razvoj množične telesne vzgoje. Učitelji so sklenili, da bodo v vseh šolah uvedli redno pouk telovadbe. Skupine društev in konference bodo prestrudirale prava OK KPJ in njenih nalogah, nato pa bodo sestavili delovne načrte. Ob zaključku šolskega leta bo v Novem mestu pionirski fizikturni festival, v podčilih pa bodo učitelji priredili in sodelovali v praktičnem tečaju za fizikturno. Hkrati bodo na podeželju sodelovali učitelji za razvoj fizikturne a telovadninimi društvi.

Šledil je zanimiv referat zdravnika-specialista dr. J. Smrečnika o pomenu hipokratizacije, ki bo v novomeškem okraju izvedeno v letošnjem marcu. Ob tej priliki se je dr. Smrečnik tudi zahvalil prosvetnim delavcem za vse dosedanje pomoči pri zdravstveni prosveti mladine in ljudstva.

Predsednik Sveta za kulturo in prosveto pri OIO Janez Grašič je nato razpravljalo o družbenem planu, članstvo pa je sklenilo, da bo o tem študiral in razlagalo pomen družbenega plana ljudstvu na tečajih in sestankih. — Šledil je pogovor o ustanovitvi

Dravnata prijateljstva mladine, o katerem je govoril prosv. inštruktor Lojze Nešlimer, učitelj pa so se pomenili tudi o izobraževalnih tečajih, pionirski organizaciji, ljudski prosveti, vprašanju ločitve cerkve od šole, na koncu pa so sekretarji skupin poročali o dosedanjem delu na terenu.

Skupine društev so imele 14-dnevno študijske sestanke, na katerih so prosvetni delavci razpravljali o vprašanju pedagoškega kongresa in o ostalih zanimivih vprašanjih. Ugotovili so, da so uspešno sodelovali pri različnih prireditvah in proslavah v preteklih 2 mesecih; da sodelujejo pri 10 izobraževalnih tečajih kot voditelji in predavatelji, kot tečajniki na režiserskem tečaju v Ljubljani in na smučarskem tečaju na Gorjancah. Priredili so Prosvetno proslavo, na svojem področju pa so zredirali v 2 mesecih z odraslimi in z mladino 36 igrice. Posebno delavnica je bila mirnopska skupina, ki se tekmuje s 6-mesečnim tekmovalnim načrtom z našimi delovnimi kolektivi.

Ob zaključku so učitelji sklenili, da bodo vsi naročniki Prosvetnega delavca in Sodobne pedagogike, prispevali bodo za pevski zbor učiteljev in profesorjev, dopisovali v Dolenjski list in organizirali poslušanje radijske šole in med prebivalci. Teledavnica dobesedno koli v Mirni peči in Stopičah, kjer je radio redan gost in prijatelj pri vzgoji in zabavi, med vestmi v lokalnem časopisu pa sta po zaslugi učiteljstva teh krajev tako Mirna peč kakor Stopiče bogato zastopana.

Navzile slabi poti in visokemu snegu je bila udeležba na konferenci skoraj polnoštevna, kar dokazuje resnost in zrelost članstva Učiteljskega društva, ki se ne straši ovir za razmah prosvetnega dela. M. Tratar

Rešitev pionirske nagradne križanke „JELEN“

Vodoravno: 1. igran, 4. za, 5. sir, 6. oje, 8. ko, 9. iz, 11. ulica, 13. adresa, 18. samota, 20. pol, 21. st, 22. enako, 24. rak, 26. vrata, 27. in, 28. ara, 29. asa, 30. mrk.

Navpično: 2. Azija, 3. marelica, 5. sokol, 8. Kum, 10. samet, 12. Istra, 13. ata, 14. Dakl, 15. ep, 16. Sora, 17. alarm, 19. ona, 19. avo, 23. on, 25. kar.

DRAGI PIONIRJI! Tokrat smo dobili od vas cel koš rešitev križanke „Jelen“. Ali ni bila pretežka? Za nekatero še, 29 rešitev pa vendarle ni bilo pravilnih. Pogledimo gorjo rešitev in jo primerjajte s jelenom, na katerega sta doma

pisali odgovore. Pri iskanju je tokrat imela srečo pionirka Seljak Mažda, učenka 5. razreda osnovne šole v Dobravi št. 5 pri Skočjanu. Poslali smo ji v platno vezano knjigo »Pionir«, letnik 1950-51, in ji želimo, da bi našla veliko lepih uric pri branju zanimivih povesti, zgodb in pesmic, ki so bile napisane prav za vas, dragi pionirji!

Zdaj pa poslušajte: v prihodnji številki, ki bo izšla 28. februarja, boste dobili novo nagradno križanko — Kurenta! Kmalu bo pust in tudi po naših krajih bodo zaplesale pustne žame po snegu. Pripravili smo dve lepi knjižni nagradi — zato nikar ne obupajte, če tokrat niste bili izbrani. Poizkušite v Kurentom, morda vam na pripomoče do lepe knjige! Ko boste postali rešitve nove križanke pa tudi pripišite, če radi berete pripovedke in pravilice, basni in druge zgodbe, da jih bomo poskali in vam jih natisnili. Zdaj pa — dober sneg in hitro sankanje, dokler je še kaj amgal

KOTIČEK ZA GOSPODINJE

Dobri fancezi! Deni na desko 15 dkg moke, nekaj zrn zdrobljene soli in 3 dkg surovega masla. Surovo maslo zreži med polovico moke, zdrobka pa z nožem, primešaj dva rumenjaka, 2 dcl žlice vina, 2 žlici sladke smetane in to vse skupaj zmešaj z ostalo moko ter dobro premešaj. Testo mora biti voljno. Zvaljaj na pretanko, nareži na kvadrate, napravi dve ali tri zareze, prepleti in peči v precej vroči masti. Še vroče potresi z zmletim sladkorjem.

Kako pripravimo »joto« — mešanico. Skuhaj krompir, malo kalgaja zelja, krompirja in jesprenja. Kuhaj vsako posebej. Kuhano zmesaj skupaj, prični prežiganje iz masti, čebule in moke. Dodaj malo paradiznika, česna, lavorjev list in malo popra. Ka dobro prevrta, stresi v skledo, daj na mizo in serviraj s kruhom.

Druga mešanica: krompir in fižol. Zreži krompir na kocke, fižol kuhaj posebej. Ko je kuhano, pričaj prežiganje, paradiznikovo mezo, poper in lavorjev list.

Tretja mešanica: zelje — jespreni. Četrta mešanica: krompir — koleraba. Praženo kisle zelje: zelje skuhaj, nato ga odcedi in deni na prepraženo čebulo, ter daj na mizo s krompirjem.

Mesna struca: Pol kilograma kuhane govedine, ki nam je ostala od juhe, in toliko ali malo manj svežega svinjskega mesa drobno zmeljemo. Dodamo eno ali dve stepeni jajci, 3 suhe žemlje (ali podobno količino suhega kruha) namočene v mleku, ma-

Dvor spet med prvimi

Delavni člani OF na Dvoru so občni zbor v Krajevni odbor OF imeli v novomeškem okraju med prvimi. Za predsednika so izvolili prikljubnega člana tov. Franca Pečarja, Naloga, ki si jih je zdaj novi odbor za letošnje leto, so volile. Spomladi bo prva skrb, da čimprej popravijo vsake poti. Delo bodo organizirali na podlagi množične udeležbe, kar je tako bo uspeh zadovoljiv. Letošnja glavna naloga pa je elektrifikacija; za to bodo pripravili vse potrebne material, skopali jame in postavili drogeve. Tudi bakreni žico imajo že oblikovano. Novi transformator je že dograden in je treba poskrbeti le še za notranjo opremo. Električna ne bo koristila samo razsvetljavi, ampak bo služila tudi za pogon nove tovarne lesnih izdelkov.

Sporočilo dopisnikom

Vse dopisnike Dolenjskega lista obveščamo, da sprejemamo nujne vesti in krajsja poročila do ponedeljka popoldne. Dalšje članke in podobno dostavljajte po možnosti do vsake sobote, da bo gradivo lahko objavljeno v številki, ki izide naslednji petek.

UREDNIŠTVO

je dobilo KUD v Skočjanu, ker so imeli največ pevskih prireditev in celo dve mali opereti. Posrečilo se jim je, da je sedaj v Skočjanu najmočnejši pevski zbor, ker so znali združiti mladinsko pevsko navdušenost in pevsko znanje starejših.

Priznanje za najboljši oder je dobilo novo ustanovljeno SKUD »Železničar« v Bršlinu, ki je v prvem letu obstoja uprizorilo že dve igri s štirimi ponovitvami, ustanovilo pa je tudi pionirski oder.

Priznanje za najboljši orkester je bilo podeljeno SKUD »Dušan Jereb«, ker nastopa na vseh prireditvah in proslavah in ker se mu je posrečilo osnovati simfonični orkester s 36 člani.

Priznanje za najboljšo folklorno skupino je prejelo novo ustanovljeno MKUD »Vida Valentič« učencev v gospodarstvu, ki je najvestneje vadilo prekmurske ljudske plesne in ker ima 22 parov plesalcev.

Priznanje za najboljšo organizirani izobraževalni tečaj v letošnji ljudsko-prosvetni sezoni je dobilo KUD »Janez Trdina« iz Šmihla pri Novem mestu.

Priznanje za delo z lutkami je dobilo novoustanovljeno lutkovno gledališče v Novem mestu, ker je vse potrebno za začetek sezone naredilo samo brez strokovnih delavcev in to z lastnimi sredstvi ob pomoči sindikata prosvetnih delavcev.

To je delo kulturno-umetniških društev in delovnih skupin v novomeškem okraju. Vsi želimo, da bi se delo v letošnji sezoni še povečalo in poglobilo. Jože Zamljen